

Binnen de algemene commissie voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking bestond bij de fracties van de VVD, D66, Groenlinks SP en de Partij voor de Dieren de behoefte de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking enkele vragen en opmerkingen voor te leggen over de brief van de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking inzake de Nederlandse inzet bij de Jaarvergadering van de Wereldbankgroep van 12 tot 14 oktober 2018 in Bali (Kamerstuk 26 234, nr. 216) en het Verslag van de Voorjaarvergadering van de Wereldbankgroep 2016 (Kamerstuk 26 234, nr. 213).

De voorzitter van de commissie,
De Roon

De adjunct-griffier van de commissie,
Meijers

Algemeen

De leden van de VVD-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de brief over de Nederlandse inzet bij de Jaarvergadering van de Wereldbankgroep 2018 en het verslag van de Voorjaarsvergadering Wereldbankgroep 2018. De leden van de VVD-fractie hebben hierbij nog enkele vragen en opmerkingen.

De leden van de D66-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de agenda van het Wereldbank overleg. De genoemde leden zijn positief over de verstrekte financiële inzet van de Wereldbankgroep op Nederlandse prioriteiten als onderwijs en klimaat. Wel willen de leden nog wat extra toelichting bij de uitwerking van een aantal punten die in de brieven van de Minister van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking naar voren komen.

De leden van de GroenLinks-fractie hebben met waardering kennisgenomen van de brief met de Nederlandse inzet voor de aanstaande Jaarvergadering van de Wereldbank, alsmede het verslag van de Voorjaarsvergadering. Deze leden vragen de Minister nog enkele punten in haar inzet voor de Jaarvergadering te verwerken.

De leden van de SP-fractie hebben met interesse kennisgenomen van de voorgestelde Nederlandse inzet bij de jaarvergadering van de wereldbankgroep. Zij hebben daarover een aantal vragen.

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de brieven aangaande de Wereldbank.

De Bali FinTech agenda en disruptieve technologieën

De leden van de VVD-fractie steunen de kabinetsinzet ten aanzien van de Wereldbank. Tegelijkertijd ontbreekt het volgens de genoemde leden nog aan een helder overzicht van de investeringen, de doelmatigheid, de prioritering en het daadwerkelijke rendement van de projecten van de Wereldbank. Zij hopen van de Minister te horen in welke mate zij hier tevreden over is en welke mogelijkheden zij ziet om de Kamer een beter inzicht te verschaffen in de genoemde zaken.

Tevens vinden de leden van de VVD-fractie dat het goed zou zijn als er minder kantoormedewerkers in Washington en Genève zouden zijn en meer lokaal personeel. Van de 16155 FTE werkt op dit moment maar 36% in klantlanden. Zij horen graag van het kabinet of zij het eens is met de stelling dat dit percentage omhoog zou moeten en zo ja, hoe dat bewerkstelligd kan worden.

De leden van de D66-fractie zijn positief over de Bali FinTech agenda en kansen die dit biedt. Zoals de Minister terecht stelt zijn aan deze technologieën natuurlijk ook nieuwe uitdagingen en risico's verbonden. Ook zijn de eerder genoemde leden het eens met de lijn van de Minister dat bij verdere uitwerking van de agenda er op toe gezien zal worden dat ook allerarmsten, vrouwen en mannen kunnen profiteren van de voordelen van disruptieve technologieën. Kan de Minister toelichten op welke wijze zij er voor zal zorgen dat dit ook echt gebeurt? Kan zij ook toelichten wanneer uitwerking van deze agenda en concretere voorstellen worden verwacht? Kan zij de Kamer daar van op de hoogte houden in de informatievoorziening aan de Kamer over de Wereldbank?

Wat betreft de FinTech agenda en disruptieve technologieën vragen de leden van de SP-fractie zich af welke rol Nederland specifiek voor zichzelf ziet en of zij meer specifiek kan ingaan op hoe groeiende digitale

ongelijkheid wordt voorkomen doordat de ene groep wel, en de andere groep geen toegang heeft tot digitale connectiviteit. De leden van de SP-fractie zijn blij te lezen dat Nederland zich ervoor inzet dat ook de allerarmsten van deze ontwikkelingen kunnen profiteren en zouden hier graag wat meer toelichting over lezen.

Schuldhoudbaarheid in opkomende economieën en lage-inkomenslanden

De Minister schrijft bezorgd te zijn over de schuldontwikkeling in opkomende economieën en veel lage inkomenslanden, met name in Sub-Sahara Afrika. Tegelijkertijd zien de leden van de VVD-fractie het aantal investeringen uit China enorm toenemen in Sub-Sahara Afrika. Hoe kijkt het kabinet aan tegen de schuldontwikkeling in relatie tot de Chinese investeringen?

De leden van de D66-fractie vinden het goed dat Nederland nauw is betrokken bij de aanpak van de schuldenproblematiek door substantiële donor te zijn aan technische assistentieprogramma's voor de opbouw van schuldenmanagementcapaciteit en dat de bijdrage daaraan voor de komende jaren nog zelfs verdubbelt. De leden van de D66-fractie steunen die inzet. Hoe zal de Minister er op toezien dat deze, door Nederland gedoneerde, programma's ook daadwerkelijk goed worden gebruikt in de ontvangende landen? Graag horen de leden van de D66-fractie van de Minister wat er wordt gedaan om lokale know-how op te bouwen wat betreft het gebruik van deze programma's. Verder willen de leden graag verdere uitleg wat er wordt bedoeld met de opmerking dat betrokkenheid van niet-traditionele crediteuren niet mag ontbreken. Kan de Minister dat toelichten? Kan ze daarbij ook verduidelijken wat wordt bedoeld met niet-traditionele crediteuren? De leden van de D66-fractie zien ook veel zogenaamde onzichtbare leningen bij lage inkomenslanden. Ziet de Minister mogelijkheden meer transparantie te realiseren?

De leden van de GroenLinks-fractie zijn voorts benieuwd naar de vordering van de discussie over welke landen aanspraak kunnen maken op het gebruik van de instrumenten van de Wereldbank. Zo zijn deze leden van mening dat vraagtekens gezet kunnen worden bij of landen als China nog dermate onderontwikkeld zijn dat bijzondere steun via de Wereldbank gerechtvaardigd is. Zij vragen de Minister hier op in te gaan.

De leden van de SP-fractie hebben grote zorgen over het aantal landen dat te maken heeft met serieuze uitdagingen op schuldengebied en het feit dat maar liefst 40% van de lage inkomenslanden te maken heeft met ernstige schuldenproblematiek. Kan het kabinet het kabinet uiteenzetten om welke landen het gaat en in hoeverre deze schulden drukken op hun begroting? Het is goed dat er wordt ingezet op de aanpak van schuldenproblematiek en de leden van de SP-fractie vragen zich af in hoeverre ook schuldkwijtschelding tot de mogelijkheden behoort? Zo ja, onder welke omstandigheden is het kabinet het kabinet bereid hiervoor te pleiten? Voorkomen is echter beter dan genezen en de leden van de SP-fractie lezen dan ook graag op welke manier specifiek wordt ingezet om schuldenproblematiek te voorkomen?

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie maken zich verder grote zorgen over de causale relatie tussen de toename van Publiek-Private Partnerschappen, die door de Wereldbank worden gesteund en gefaciliteerd, en de toenemende nationale schuld van ontwikkelingslanden¹. De leden van de Partij voor de Dieren-fractie vragen of de Minister bereid is

¹ <https://eurodad.org/PPPs-Manifesto>

tijdens de jaarvergadering de Wereldbank ter verantwoording te roepen over de rol van de Wereldbank in dezen, zeker gezien het feit dat de Minister heeft aangegeven zich hard te maken voor beleid dat gericht is op het voorkomen van verdere uitbreiding van het schuldenprobleem.

Veranderende aard van het werk en het Wereldbank Human Capital Project

De leden van de D66-fractie hebben kennis genomen van de discussie over de veranderende aard van werk. De Minister wil graag dat het World Development Report (WDR) zich vertaalt in concrete beleidsopties van de Wereldbank voor eigen operaties. Hoe gaat Nederland inzetten dat dit ook daadwerkelijk gebeurt? Op welke termijn zijn die concrete beleidsopties te verwachten?

De WDR roept op om creatieve oplossingen te gebruiken als het gaat om het bieden van een sociaal vangnet aan mensen die werkzaam zijn in de informele sector. De leden van de D66-fractie zouden graag van de Minister horen wat er wordt bedoeld met creatieve oplossingen? Kan de Minister dat toelichten?

Ook stelt de Minister dat Nederland de Wereldbank gaat aanmoedigen in haar streven tot uitbreiding van haar financiële assistentie in onderwijs en daarbij gaat vragen om bijzondere aandacht voor de toegang tot onderwijs voor meisjes. De leden van de D66-fractie steunen dat doel, want goed onderwijs is de aanjager van kansen en de motor van persoonlijke groei en ontplooiing. Onderwijs draagt bij aan ontwikkeling, vergroot de kans op werk en inkomen en werkt tegen kinderarbeid. Kan de Minister toelichten wat het aanmoedigen van de Wereldbank precies inhoudt? Voor welk concreet resultaat gaat u? Wat is de minimale toezegging die Nederland op dit punt wil krijgen?

De leden van de D66-fractie zijn ook positief over het Human Capital Project (HCI) van de Wereldbank. Ze zien de introductie van de nieuwe index als een positief gegeven omdat de index focust op de ontwikkeling van menselijk kapitaal. Dit verbetert dan vervolgens het perspectief van de bevolking op welvaart en welzijn. Aanvullend zouden de leden van de D66-fractie wel graag verdere uitleg hebben over de samenstelling van de HCI. Is de Minister ook bereid zich in te zetten voor de HCI naast de bestaande Doing Business Index? Ziet de Minister ook mogelijkheden in de HCI haar onderwijs agenda internationaal vorm te geven?

De leden van de D66-fractie zouden graag zien dat de Minister zou aangeven hoe het departement de kennis en expertise van de Wereldbank gebruikt in de beleidsontwikkeling en uitvoering. In hoeverre wordt de multilaterale kennis van de Wereldbank ingezet op bilateraal niveau?

De leden van de GroenLinks-fractie zijn van mening dat de economische vooruitgang in ontwikkelingslanden alleen verantwoord kan zijn indien dit gepaard gaat met grootschalige verduurzaming. In de Forward Look heeft de Wereldbankgroep vastgelegd dat het aandeel klimaatfinanciering van de projecten van de Wereldbank moet zijn gestegen van 22% nu naar 30% in 2030. Dat is wat deze leden betreft een mooie eerste stap, maar zij vragen wel of het ambitieniveau niet nog verder omhoog kan worden geschroefd. Zij vragen de Minister aan te geven of hier ruimte voor is, en zo ja, of de Minister zich hier hard voor wil maken.

In de ogen van de leden van de SP-fractie zijn de ontwikkelingen die de Wereldbank constateert in eerste instantie zorgelijk omdat de onzekerheid voor werknemers toeneemt wegens steeds meer korte termijn opdrachten in plaats van een baan in loondienst waarin mensen met zekerheid kunnen bouwen aan de toekomst. Wat is de visie van het kabinet hierop?

Wel zijn de leden van de SP-fractie verheugd dat de Wereldbank hierop anticipeert middels investeringen in menselijk kapitaal, het creëren van een breed en permanent en sociaal vangnet en een effectief en efficiënt belastingstelsel. De leden van de SP-fractie rekenen erop dat deze inzet op de volle steun van Nederland kan rekenen en vernemen graag welke rol het kabinet op het internationale toneel voor zichzelf ziet. Specifiek willen de leden van de SP-fractie vragen naar de visie van het kabinet op het tekort aan professioneel opgeleid zorgpersoneel en de salariskosten daarvan die niet altijd door de landen zelf gedragen kunnen worden. Is het kabinet bereid hier aandacht voor te vragen en waar mogelijk zelf een bijdrage te leveren?

Hoewel het kabinet aangeeft dat deze drie lijnen van investering passen in het Nederlandse BHOS-beleid vragen de leden van de SP-fractie zich af of dit ook aansluit bij de grotere nadruk op private investeerders in het BHOS-beleid. Hoe gaan ook zij ertoe worden bewogen dat zij aandacht besteden aan zekerheid voor werknemers?

Doorgaand op deze stimulans van private investeringen die niet zelden gebruik maken van publieke garanties, vragen de leden van de SP-fractie zich ook af hoe Nederland zich gaat inzetten binnen de Wereldbank, om ervoor te zorgen dat het risico van deze investeringen eerlijk gedragen wordt en juist het publiek belang hiermee gediend wordt?

De belastinghervormingen die worden geadviseerd om tot een effectief en efficiënt belastingstelsel te komen kunnen positief zijn, maar worden dat volgens de leden van de SP-fractie alleen bij een zo progressief mogelijk stelsel. De Wereldbank adviseert landen onder meer door BTW beter te innen, hetgeen een niet-progressieve belastingvorm is. Hoe gaat Nederland zich ervoor inzetten dat de belastinghervormingen progressief van karakter zijn en dat sterker wordt ingezet op het tegengaan van belastingontduiking- en ontwijking? Ten slotte op dit onderwerp, lezen de leden van de SP-fractie graag een reflectie van het kabinet op hoe dit in eigen land gaat nu ook hier werknemers te maken hebben met een groeiende onzekerheid.

Het staat volgens de leden van de Partij voor de Dieren-fractie als een paal boven water dat groei die leidt tot extra broeikasgasuitstoot op geen enkele wijze duurzaam is. De leden van de Partij voor de Dieren-fractie vragen zich af hoe de Minister zich gaat inzetten om in dat kader een van de grote omissies van de duurzame ontwikkelingsdoelen (SDG's), namelijk dat er bij de SDG's geen sprake is van een duidelijke ontkoppeling tussen economische groei en de uitstoot van broeikasgassen, recht te zetten. De leden vragen of de Minister bereid is bij de Wereldbank en de organisaties die onderdeel van de Wereldbankgroep zijn duidelijk te maken dat economische groei die hand in hand gaat met de extra broeikasgassenuitstoot desastreus is voor onze planeet. Zal Nederland in dat kader de oproep aan het IFC steunen dat zij van eisen van haar financiële *intermediary clients* om hun portfolio's te de-carboniseren en te ontdoen van fossiele brandstoffen?

Update kapitaalverhoging

De leden van de D66-fractie zijn positief over het feit dat er een aantal strikte voorwaarden zijn opgenomen in de kapitaalverhoging, zoals meer geld voor klimaat en ambitieuzere genderstreefcijfers. Daarnaast zijn de leden ook verheugd dat er duidelijkheid is over de grote van het Nederlandse aandeel in de kapitaalverhoging, namelijk 257,3 miljoen dollar. Dat is ruim binnen de bandbreedte van 200 tot 250 miljoen euro zoals eerder werd gecommuniceerd.

De leden van de SP-fractie lezen over de voorgestelde verveelvoudiging van de Nederlandse kapitaalleg door het financiële model van de Bank. Dit zou de ontwikkelingsimpact versterken, zo stelt het kabinet. De leden van de SP-fractie zien dit en beamen dat een verhoging van het budget meer kan bereiken. Tegelijkertijd komt dit geld ergens vandaan en is het de vraag via welk kanaal dit geld nu minder of niet wordt besteed? Kan het kabinet toelichten waarom het volgens hen nuttiger is het geld via de Wereldbank te laten stromen dan via een ander kanaal? Kan het kabinet uiteenzetten of andere landen ook te maken hebben met een dermate hogere kapitaalleg door dit nieuwe model of dat er verschil zit in de eerdere verhoudingen? Indien dit verschilt, hoe dan en hoe beoordeelt het kabinet deze nieuwe verhoudingen?

Vrouwenrechten

Onlangs heeft het kabinet 68 miljoen dollar toegezegd aan de *Global Financing Facility*. Kan de Minister aan de leden van de VVD-fractie aangeven of deze bijdrage aan een bepaalde periode is gekoppeld, of dat een aanvullende bijdrage gedurende deze kabinetsperiode nog wordt overwogen?

Voor de zomer bracht de Wereldbank de studie «women and the law» uit. Hierin staan concrete voorstellen om gendergelijkheid te bevorderen. De leden van de D66-fractie vragen zich af of de Minister aanknopingspunten ziet om op basis van deze Wereldbankstudie het Nederlandse ontwikkelingsamenwerkingsbeleid daarop te laten aansluiten?

De leden van de GroenLinks-fractie zijn, net als de Minister, pleitbezorgers van gendergelijkheid. Zij maken zich echter zorgen over de mate waarin het beleid van de Wereldbank aan gendergelijkheid bijdraagt. Deze leden zijn blij met de toegenomen focus op gender, maar vragen zich af of deze goede voornemens adequaat worden toegepast in beleid. Zij vragen de Minister of zij kansen ziet om te pleiten voor meer ambitie op het gebied van gender, bijvoorbeeld als het gaat om het promoten van handelsbeleid. Wat deze leden betreft zou het handelsbeleid, evenals de private investeringen die door de Wereldbank mogelijk worden gemaakt, een positief effect moeten hebben op de economische emancipatie van vrouwen, en daar op zijn minst geen negatief effect op moeten hebben. Zij vragen de Minister of zij deze visie deelt, mede in het licht van het feit dat aansluiting op de markt niet automatisch tot de bevordering van de economische positie van vrouwen leidt.

Gezien de grote aandacht voor gender in het Buitenlandse Handel- en Ontwikkelingsbeleid vragen de leden van de SP-fractie hoe het kabinet zich hierop binnen de Wereldbank gaat inzetten. Handel- en investeringsovereenkomsten zorgen voor een concentratie van vrouwen in banen met een laag inkomen en slechte omstandigheden doordat ontwikkelingslanden de arbeidsrechten minder kunnen beschermen, opkomende industrieën en economische diversiteit kunnen bevorderen. Erkent het kabinet dit? Ook hebben de leden van de SP-fractie de indruk dat het gebrek aan speciale beschermingsmechanismen binnen handelsbeleid vaak een sterk ondermijnd effect hebben op levensonderhoud, toegang tot informatie en landrechten van vrouwen en dat handelsvoorschriften zoals ISDS en oneerlijke belastingovereenkomsten een belemmerend effect hebben op overheden om beleid te implementeren dat vrouwenrechten waarborgt. Is het kabinet bereid voor al deze punten aandacht te vragen en zich sterk te maken voor het verminderen van genderongelijkheid door ontwikkelingslanden binnen handel- en investeringsovereenkomsten wél de mogelijkheid te geven dit te bestrijden? Zo ja, hoe gaat het kabinet deze zaken voor zich in de nieuw te sluiten handel- en

investeringsovereenkomsten en welke aanpassingen moeten er volgens het kabinet gedaan worden in de al bestaande overeenkomsten? Op welke manier neemt het kabinet de zorgen over vrouwenrechten mee in het beleid ten aanzien van de herziening van oneerlijke belastingovereenkomsten?

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie vragen zich af hoe Nederland bij de jaarvergadering van de Wereldbank zich concreet gaat inzetten voor het verminderen van genderongelijkheid. Volgens de leden van de Partij voor de Dieren-fractie draagt de Wereldbank actief bij aan deze genderongelijkheid, aangezien de Wereldbank internationale handelsketens en handels- en investeringsovereenkomsten handelsketens faciliteert en deze ketens en overeenkomsten de relatieve positie van vrouwen verder verslechteren.

Overig

Nederland heeft in 2018 een bijdrage aan de Global Financing Facility (GFF) gegeven. De leden van de D66-fractie vragen zich af of de Minister een eerste appreciatie kan geven van deze Nederlandse bijdrage en de effectiviteit van GFF?

Ook vragen de leden van de SP-fractie aandacht voor de situatie in Gaza waarvan de economie in een «vrije val» is gekomen, zo stelt de Wereldbank. De Wereldbank roept Israël op om reis en import/export-restricties op te heffen en noemt ook het besluit van de Verenigde Staten om niet langer bij te dragen aan UNRWA.² Sluit Nederland zich aan bij deze oproep en is het kabinet bereid om ook binnen de Wereldbank te zoeken naar oplossingen voor de economische situatie in Gaza? Ten slotte wijzen de leden van de SP-fractie op het schokkende bericht van de VN dat de wereldhonger weer toeneemt en inmiddels 1 op de 9 mensen ter wereld honger heeft, dat zijn 821 miljoen mensen, bijna 50 keer de totale bevolking van Nederland. 150 miljoen kinderen hebben last van een groeiachterstand als gevolg van ondervoeding.³ Is het kabinet bereid hiervoor aandacht te vragen binnen de Wereldbank en op te roepen om ook specifiek naar dit schrijnende feit te kijken en het aan te pakken?

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie vragen zich voorts af wat de stand van zaken is van het overleg tussen de Europese Commissie en de Oekraïense overheid over de mede door het IFC gefinancierde export van Oekraïens kippenvlees naar de Europese markt. Deze export was door de Europese Commissie niet voorzien⁴ en draagt bij aan een Europa-brede *race-to-the-bottom*, met daarbij mogelijk ernstige negatieve gevolgen voor het dierenwelzijn in Nederland. Kan de Minister ook verslag doen van het overleg van de Nederlandse regering met de Europese Commissie hierover?

² <https://www.middleeasteye.net/World-bank-report-Gaza-strip-economy-free-fall-Israeli-blockade>

³ <https://www.ad.nl/koken-en-eten/opnieuw-stijging-een-op-de-negen-mensen-lijdt-honger~a93484a2/>

⁴ Kamerstuk: 2018D39317